

NEVŞEHİR MÜZESİ'NDE BULUNAN ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ BRONZ ADAK EROS HEYKELCİĞİ

Bariş Emre SÖNMEZ¹

Geliş: 03.05.2021 / Kabul: 08.09.2021
DOI: 10.29029/busbed.932032

Öz

Bu çalışmanın konusunu Nevşehir Müzesi'nde bulunmakta olan Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait bronz adak Eros heykelciği² oluşturmaktadır. Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait bronz heykelcik herhangi bir arkeolojik kazı sonucu değil; müzeye satın alma yolu ile kazandırılmış olduğundan eserin bulunduğu yapı ya da yapılar hakkında bilgi yoktur. Nevşehir, Kapadokya Bölgesi içerisinde yer alan önemli bir yerleşim alanıdır; ancak sistematik arkeolojik bir kazının bulunmaması Roma İmparatorluk Dönemi ile ilgili bilgilerimizi sınırlandırmaktadır. Eros heykelciğinin tipolojik, stilistik ve ikonografik değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu stilistik karşılaştırmalar Eros heykelciğinin M.S. 1.-2. yüzyıl içerisinde yapılmış olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Nevşehir Müzesi, Adak Heykelciği, Eros.

ROMAN IMPERIAL PERIOD BRONZE VOTIVE EROS STATUETTE IN THE MUSEUM OF NEVŞEHİR

Abstract

The subject of this study is a bronze votive Eros statuette from the Roman Imperial Period, which are in the Nevşehir Museum. Bronze figurines belonging to the Roman Imperial Period are not the result of any archaeological excavation; there is no information about the building or structures in which the

¹ Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Avanos Güzel Sanatlar MYO, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Mimari Restorasyon Programı, besonmez@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9273-8920.

² Bu çalışma, Nevşehir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün izni kapsamında hazırlanmıştır. Katkılarından dolayı müze müdür vekili sayın Sevim TUNÇDEMİR'e ve müze çalışanlarına teşekkür ederim.

artefacts were acquired when the museum acquired them. Nevşehir is a vital settlement area within the Cappadocia Region, but there is no systematic archaeological excavation that limits our knowledge about the Roman Imperial Period of the region. A typological, stylistic and iconographic evaluation of Eros statues exhibited in the Nevşehir Museum has been made. As a result of these stylistic comparisons, the Eros statuette A.D 1.-2. It shows that it was built in a century.

Keywords: *Nevşehir Museum, Votive Statues, Eros.*

Giriş

Eros mitolojide çocuk görünümlü olarak tasvir edilen tanrıdır. Kelime olarak “aşk” karşılığında olmasının yanında üremeyi de sembolize etmektedir. Anlatımlarında ve inançlarında birleşmeyi; ayrıca üremeyi kendi içerisinde taşımaktadır (Hesiodos, 62). Varlıkları birbirine yakınlaştıran ve hayatı oluşturarak çoğalmayı simgeleştiren tanrıdır; ayrıca aile temelinde üremeyi de sembolize etmektedir (Konuk, 2008: 46). Eros sağlık, bereket ve üreme yapılarını içerisinde taşıdığından kendisine adak sunulabilmektedir (Hadzisteliou-Price, 1969: 107-110). Hesiodos, Eros’u Khaos’tan ortaya çıkan ilk güçlerden biri olarak tanımlar. Tanrının doğumu ve kökeni ile ilgili olarak çeşitli sorunsallar bulunmaktadır. Evrenin *khaos* ile birlikte en erken tanrılarında biri olmasının yanında; ona bir ebeveyn oluşturma da dikkati çekmektedir (Grimal, 1997: 183). Eros, birçok şiire ve efsaneye konu olmuştur. Bu da onun çok yönlü kimliğini bir parçası olarak karşımıza çıkarmaktadır. Tanrının sahip olduğu bu kimlik Arkaik Dönem’den Roma İmparatorluk Dönemi’ne kadar çeşitlilik göstermektedir (Konuk, 2008: 44). Özellikle şairlerin etkisi ile birlikte fiziksel olarak genellikle bir çocuk ve kanatlı bir biçimde betimlenmiş olup, okları ile birlikte aşk heyecanını uyandıran bir biçimde gösterilmiştir (Grimal, 1997: 187). Eros, Platon’un Şölen (*Symposion*) eserinin temel konusudur. Eserde Phaidros: “Eros’un -özellikle kökeni düşünülecek olursa ve daha başka birçok nedenden ötürü- insanlar ve tanrılar arasında ulaşılması güç, görkemli bir yeri vardır. Bütün tanrılardan daha eski olması ise başka bir onurdur. Biliriz ki, ne anası babası vardır ne de ondan bir şair, bir yazar bahseder. Hesiodos, ilk olarak *khaos*’un, sonra da her şeyin ebedi temeli olan Toprak Ana ve Eros’un var olduğunu söylerken, *khaos*’tan sonra Toprak Ana ve Eros’un birlikte doğduğunu kastetmiş. Parmenides ise, yaradılışı anlatırken 'Bütün tanrılardan önce Eros vardır,' demiş. Üstelik, Akusialos bile Hesiodos’a katılır. İşte, böylece, birçok kimse Eros’un en eski tanrı olduğu

konusunda birleşir” (Platon, 178b/c). Eros’a ait en erken betimlemeler, Atina Akropolisi’nde bulunmuş olan siyah figürlü Attika levhasıdır. Bu levha üzerinde Aphrodite, Himeros ve Eros isimli iki çıplak ve kanatsız çocuk tutmakta olup, onları Aphrodite’nin çocukları olarak gösteren başka bir geleneğe bağlamaktadır (Carpenter, 2002: 72). Kanatlı ve erişkin bir şekilde Eros betimlemesine kırmızı figürlü Attika vazolarında betimlenmeye başlanır. Aşk hikayelerinin neredeyse hepsinde ve bir sahne de birden çok Eros ortaya çıkar. M.Ö. 4. yüzyılda Eros genellikle yayı ile birlikte görülmeye başlamıştır. Romalılar tarafından benimsenen tombul çocuk biçimi ise bu dönem ile birlikte ortaya çıkmaya başlamıştır (Sharpe, 2014: 163).

1. Bronz Heykelcik

Eros Heykelciği

Eserin Adı: Eros (Res. 1-2)

Müze Envanter No: 4575

Bulunduğu Yer ve Tarihi: ?

Müzeye Geliş Şekli: Müsadere

Ölçüler: Y. 8,7 cm, G. 4 cm

Korunma Durumu – Teknik ve İşçilik: Bronzdan dolu döküm tekniği ile yapılmıştır. Eserin genelinde açık yeşil korozyonlar görülmektedir. Sağ ayak bilek kısmından aşağısı eksiktir. Yüz kısmında aşınmalar görülmektedir.

Eserin Tanımı: Tamamen çıplak olan Eros, ayakta dans eden bir durumda betimlenmiştir. Sağ bacağı düz bir şekilde gösterilirken sol bacak dizden hafif bükülmüş biçimde verilmiştir. Vücudunu hafif sağa doğru döndüren figürün, başı da vücut hareketine bağlı olarak sağa ve yukarıya doğru dönüktür. Vücudunu hafif sağa doğru döndüren figür, sağ kolu dirsekten bükerek yukarda baş kısmında kavuşturmuştur. Sol kol ise dirsekten bükülmüş şekilde serbest biçimde bırakılmıştır. Vücut güçlü bir şekilde “S” hareketi sergilemekte böylece sol kalça dışa doğru taşmaktadır. Üst gövde ile alt kısım orantılı bir şekilde verilmiştir. Dönme hareketine bağlı olarak yan kasık çizgileri belirginleşmiştir. Küçük bir erkek çocuğu biçiminde betimlenmiş olduğundan bu anatomiye uygun işlenen vücut dolgun bir biçimde verilmiştir. Yüzü yuvarlak ve dolgun, burnu ise küçüktür. Ağız küçük ve dudaklar ise kalın bir biçimde verilmiştir. Çene yuvarlak ve dolgundur. Alnının üstünde bir *anastole* (ἀναστόλη) oluşturan

saçlar kabarık bir biçimde verilmiş olup, yüzü çevreleyecek şekilde hafif dalgalı olarak verilmiştir.

Tipolojik ve Stilistik Değerlendirme: Eros heykelciği (Res. 1-2) dans ederken betimlenmiştir. Bu betimleme Hellenistik ve Roma Dönemi'nde çok yaygındır. Eros kültüne ve kült heykeline erken dönemden itibaren rastlanmaktadır. Tanrının zamanımıza kadar gelen Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait heykel ve heykelcikleri bazı değişikliklere rağmen Hellenistik Dönem eserlerini yansıtır. Eros'un Hellenistik ve Erken Roma Dönemi'nde pişmiş toprak heykelcikleri ön plana çıkmaktadır. Genel olarak benzer bir biçimde orantılı vücut tipleri ve benzer *kontrapost* duruşu ile görülmektedir. Eros betimlemeleri Yunan ve Roma Dönemleri boyunca değişikliğe uğramıştır; ancak Roma Dönemi boyunca özellikle tombul bir biçimde betimlenmiştir (Sharpe, 2014: 163).

Perge Nekropolisi'nde bulunan lahit (Koch-Sichtermann, 1982: 541, Lev.533) ve Side Müzesi'nde bulunmakta olan lahit (Koch, 2008: 171, Res.10-14) üzerindeki girlandları taşıyan Eros heykelcikleri çalışma konumuz eser ile saç ve yüz özellikleri bakımından benzerdir. Her iki eserde de Eros'un yüz yuvarlak ve dolgun bir biçimde verilmiştir. Ağız küçük ve kalın bir biçimde verilmiş olup, kapalı olarak betimlenmiştir. Saçlar alnın ortasından ikiye ayrılmış ve arkaya doğru uzatılmıştır. Her iki eserde de bel ve kasık geçişlerinde belirginleşmiş olan derin çizgiler de ortak özellikler olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca Manisa Müzesi'ndeki çocuk heykelleri (Dinç, 2015: 87-89, Kat. Nr.: 42-44) ile de yakın benzerlik göstermektedir. Bacak ve kalçalarının duruşu ile birlikte çocuk anatomisine uygun işlenen vücut dolgunluk yapıları benzerdir; ayrıca bel ve kasık geçişlerinde belirginleşmiş olan derin çizgiler her iki eserde de ortak özellikler olarak ön plana çıkmaktadır. Afyon Müzesi'ndeki bulunmakta olan oturmuş şekilde betimlenmiş *terrakotta* Eros figürü (Çevirici-Coşkun, 2019: 42, Kat. No. 30) ile stilistik olarak benzerlik göstermektedir. Eserde Eros'un başı kendi sağına doğru dönmüş olarak verilmiştir. Vücudunu hafifçe öne eğmiş olan figür, kollarını dirsekten bükerek sol göğsünün üzerinde ellerini kavuşturmuştur. Saç özellikleri ile de eserimiz ile benzerlik gösteren figürünün oval ve dolgun bir yüz yapısı bulunmakta; ayrıca saçlar ortadan ayrılarak geriye doğru taranmış olup, eserimiz ile benzerlik taşımaktadır. Dudaklar kalın ve kapalı bir biçimde verilmiştir. Walters Art Müzesi'nde bulunmakta olan bronz Eros heykelciği (F. F. J. 1956: 36, Fig.6) ile tipolojik ve stilistik benzerlik göstermektedir. Vücudunu hafif sağa doğru döndüren figürün, başı da vücut hareketine bağlı olarak sağa ve yukarıya doğru dönüktür. Sağ kolu

dirsekten bükerek yukarda çene kısmında kavuşturmuştur. Sol kol ise dirsekten bükülmüş şekilde serbest biçimde bırakılmıştır. Vücut güçlü bir şekilde “S” hareketi sergilemekte böylece sol kalça dışa doğru taşmaktadır. Üst gövde ile alt kısım orantılı bir şekilde verilmiştir. Dönme hareketine bağlı olarak yan kasık çizgileri belirginleşmiştir. Anatomiye uygun işlenen vücut dolgun bir biçimde verilmiştir. Yüzü yuvarlak ve dolgun, burnu ise küçüktür. Ağız küçük ve dudaklar ise kalın bir biçimde verilmiştir. Çene yuvarlak ve dolgundur. Saçlar kabarık bir biçimde verilmiş olup, yüzü çevreleyecek şekilde hafif dalgalı olarak betimlenmiştir. Atina Agorası’nda bulunmuş olan bronz Eros heykelciğiyle de (Sharpe, 2014: 163, Fig.17) stilistik benzerlik göstermektedir. Vücut güçlü bir şekilde “S” hareketi sergilemekte böylece sağ kalça dışa doğru taşmaktadır. Üst gövde ile alt kısım orantılı bir şekilde verilmiştir. Dönme hareketine bağlı olarak yan kasık çizgileri belirginleşmiştir. Küçük bir erkek çocuğu biçiminde betimlenmiş olduğundan bu anatomiye uygun işlenen vücut dolgun bir biçimde verilmiştir. Yüzü yuvarlak ve dolgun, burnu ise küçüktür. Ağız küçük ve dudaklar ise kalın bir biçimde verilmiştir. Çene yuvarlak ve dolgundur. Alnının üstünde bir *anastole* (ἀναστόλη) oluşturan saçlar kabarık bir biçimde verilmiş olup, yüzü çevreleyecek şekilde hafif dalgalı olarak verilmiştir.

Eser, karşılaştırdığımız diğer Eros heykelcikleri ile stilistik açıdan benzerlik göstermiş olup, M.S. 1.-2. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Sonuç

Çocuk ve dans eden Eros betimlemeleri, Hellenistik Dönem içerisinde sevilerek işlenmiş ve Roma İmparatorluk Döneminde de bu betimlemelere devam edilmiştir. Arkaik ve Klasik dönem betimlemelerinde Eros daha nazik ve zarif bir biçimde gösterilmektedir. Eros bu betimlerde ya tek başına ya da Aphrodite ile birlikte gösterilmektedir. Geç Klasik ve Helenistik Dönem ile birlikte ise daha çocuksu ve bu anatomiye uygun biçimde gösterilmiştir (Matheson, 1982: 26-28). Hellenistik Dönem içerisinde beliren üsluplardan biri de *Rokoko*, diğer bir ifadeyle dekoratif bir üsluptur. Dekoratif süsleme eğlence niteliği taşımasıyla birlikte belli bir isteği bilinci ve yaşamı da gösterir. Zenginleşen herhangi bir kaygı duymayan, hayattan zevk alan, eğlence ve şehvetin hâkim olduğu üst sınıfın bir üslubu olarak da karşımıza çıkar (Klein, 1921: 51). Roma Dönemi içerisinde M.S. 1 ve 2. yüzyıllarda Eros’un sahip olduğu kimlik yansıtılmaya devam etmiştir. Heykelcik Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi’ne ait önemli bir tipi göstermektedir. Bu tür Eros figürleri M.S.1.-3. yüzyıllar arasında belirgin bir şekilde yapılmıştır. Bu bronz heykelcik,

Eros'a adak olarak sunulmuş ya da Aphrodite ile birlikte betimlenmiş bronz bir grubun parçası da olabilir.

Kaynaklar

ÇEVİRİCİ-COŞKUN, Figen (2019), Eros Figürinleri, Gökhan Coşkun (Ed.). *Afyonkarahisar Müzesi Terrakotta Figürinleri*, (s. 42-45). Ankara, Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

DİNÇ, Münteha (2015), Manisa Müzesi'ndeki Hellenistik- Roma Dönemi Heykelleri, Serra Durugönül (Ed.). *Manisa Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri*, (s. 27-98), Mersin, Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Yayınları-3.

F. F. J. (1956), "Eight Bronze Figurines", *Record of the Art Museum, Princeton University*, (Vol. 15, No. 2), s. 32-38.

GRIMAL, Pierre (1997), *Mitoloji Sözlüğü: Yunan ve Roma*, Çev. Sevgi Tamgüç, İstanbul, Sosyal Yayınları.

HADZISTELIOU-Price, Theodora (1969), "The Type of The Crouching Child and The Temple Boys", *BSA* 64, s. 59-111.

HESİODOS, *Tanrıların Doğuşu*, Çev. Furkan Akderin, İstanbul, Say Yayınları.

KLEİN, Wilhelm (1921), *Antiken Rokoko*, Wien.

KOCH, Guntram; SICHTERMANN, Hellmut (1982), *Römische Sarkophage*, Münih, C.H.Beck.

KOCH, Guntram (2008), "Kinder-Sarkophage der Römischen Kaiserzeit in leinasien", *Adalya* XI, s. 165-187.

KONUK, Tuba (2008), *Antik Yunan ve Roma'da Din, Mitos ve Çocuk Görünümlü Tanrılar*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

MATHESON, Susan, B. (1982), "A Bronze Eros with the Attributes of Herakles", *Yale University Art Gallery Bulletin*, (Vol. 38, No. 2), s. 24-31.

PLATON, *The Symposium*, Translated: M. C. Howatson, Cambridge University Press.

SHARPE, Heather, (2014), “Bronze Statuettes from the Athenian Agora: Evidence for Domestic Cults in Roman Greece”, *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens* , (Vol. 83, No. 1), s. 143-187.

Levha

Res. 1

Res. 2